

МОНІТОРІНГ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ РУХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВА СТВОРЕННЯ НАУКОВО ОБҐРУНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЇХ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Васьков Ю. В., Пелешенко І. М.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Харків, Україна

На основі аналізу сучасного стану системи оцінювання фізичного розвитку та фізичної підготовленості учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів й протиріч, що пов'язані з відсутністю науково обґрунтованих підходів до визначення критеріїв оцінювання навчальних досягнень школярів, в статті пропонується застосовувати відповідний моніторинг цього процесу. Для здійснення моніторингу рекомендується використовувати загальнодоступні для учнів початкових класів рухові тести, які дозволять об'єктивно визначити рівень розвитку основних рухових здібностей. Вимірювання пропонується здійснювати двічі у навчальному році (вересень, травень) і відстежувати зміни в показниках. Зазначений моніторинг дозволить учителям відстежувати динаміку змін результатів у кожного учня і на цій основі здійснювати диференційований та індивідуальний підхід, що дозволить створити ефективну систему оцінювання навчальних досягнень учнів. Для систематизації результатів моніторингу учителю пропонується варіант картки для заповнення отриманих показників і приклади графіків на яких можна спостерігати динаміку змін в розвитку основних рухових здібностей.

Ключові слова: рухові тести, моніторинг, рухові здібності, система оцінювання навчальних досягнень учнів.

Мониторинг развития основных двигательных способностей учащихся начальной школы как условие создания научно обоснованной системы оценивания их учебных достижений.

На основе анализа современного состояния системы оценивания физического развития и физической подготовленности учащихся начальных классов общеобразовательных учебных заведений и противоречий, которые связаны с отсутствием научно обоснованных подходов по определению критериев оценивания учебных достижений школьников, в статье предлагается использовать соответствующий мониторинг этого процесса. Для осуществления мониторинга рекомендуется использовать общедоступные для учащихся начальных классов двигательные тесты, которые помогут объективно определить уровень развития основных двигательных способностей. Измерения предлагается осуществлять два раза в учебном году (сентябрь, май) и фиксировать изменения в показателях. Такой вариант мониторинга позволит учителям отслеживать динамику изменений результатов у каждого ученика и, на основе выявленных изменений, осуществлять дифференцированный и индивидуальный подход. Также результаты мониторинга позволят создать эффективную систему оценивания учебных достижений учащихся. Для систематизации результатов мониторинга учителю предлагается вариант карточки для фиксации полученных результатов и примеры графиков, на которых можно наблюдать динамику изменений в развитии основных двигательных способностей.

Ключевые слова: двигательные тесты, мониторинг, двигательные способности, система оценивания учебных достижений учащихся.

Based on the analysis of the current state of the assessment system of physical development and physical fitness of pupils of primary school at secondary schools and contradictions that are related to the lack of evidence-based approaches for the definition of evaluation criteria of pupils' educational achievements, the article proposes to use the appropriate monitoring of this process.

For monitoring it is recommended to use motor tests, which will objectively help to determine the level of development of basic motor abilities of pupils of primary school. Measurements are offered to realize twice a studying year (September, May), and write down changes of the indicators. This option allows teachers to monitor the dynamics of changes of every pupil's results and, based on identified changes, to carry out a differentiated and individual approach.

Also, the results of monitoring will create an effective system of evaluation of students' achievements. To systematize the results of monitoring the teacher is offered a card to write down the results and examples of graphs where he can observe the dynamics of changes of the development of basic motor abilities.

Keywords: motor tests, monitoring, motor abilities, the system of evaluation of pupils' achievements.

Постановка проблеми. Одним із головних завдань фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах є підвищення рівня фізичної підготовленості учнів. На вирішення цього завдання звертають увагу всі навчальні програми за останні 40 років (1966 р., 1976 р., 1985 р., 1996 р., 2001 р., 2005 р., 2009 р., 2013-2015 рр.) [3, 9]. Так, у програмі 2013 р. для учнів 1-4 класів одним із завдань навчального предмета «Фізична культура» є розширення функціональних можливостей систем організму шляхом цілеспрямованого розвитку основних фізичних якостей і природних здібностей [8].

На досягнення цієї мети спрямоване системне оволодіння учнями навчальним матеріалом практичного характеру. І якщо в попередніх навчальних програмах це здійснювалося під час проходження певних розділів програми (легка атлетика, гімнастика, кросова та лижна підготовка, спортивні ігри тощо), то в останніх визначено певні «школи рухів» (школа пересувань, школа м'яча, школа рекреації тощо). Але визначення рівня засвоєння навчального матеріалу як і раніше потребує здійснення поетапного контролю. Для здійснення цього процесу в програмі передбачено прийом відповідних нормативів і рухових тестів. І якщо в початковій школі застосування навчальних нормативів передбачено не у всіх класах, то визначення рівня розвитку основних рухових здібностей бажано здійснювати з першого по четвертий класи. Аналіз успішності навчання в школах з навчального предмета «Фізична культура» свідчить, що не всі учні показують однаково високі результати. Науковці, звертаючи увагу на це, наводять декілька причин: недостатня кількість уроків фізичної культури і низький відсоток залучення учнів до позакласних і позашкільних фізкультурно-масових і спортивних заходів, незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення, недостатній рівень професійної підготовки учителів тощо [2, 3, 6, 7]. В. Г. Арефьев однією з причин такого стану виявляє таку, що під час оцінювання рівня розвитку рухових здібностей учителі не враховують біологічний вік учнів, який у більшості випадків не співпадає з паспортним [1].

У своєму дослідженні ми звертаємо увагу на відсутність системи відстеження динаміки розвитку основних рухових здібностей учнів початкових класів, що не дозволяє своєчасно корегувати організацію навчального процесу. Якщо моніторинг рівня розвитку рухових здібностей учнів не здійснюється, то ми не можемо об'єктивно визначити і рівень фізичної підготовленості учнів різних класів як у дівчат так і у хлопчиків [2, 3, 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему визначення розвитку основних рухових здібностей і рівня фізичної підготовленості учнів розглядали у своїх дослідженнях А. А. Гужаловський (1979) Л. В. Волков (1980), Є. С. Вільчковський (1983), В. І. Лях (1990) та ін. Із сучасних публікацій необхідно виділити В. Г. Арефьева (2015), Л. Є. Шестерова (2001); Ю. В. Васькова і І. М. Пашкова (2001); І. О. Зінченко (2005); І. П. Масляк (2006); С. І. Марченко (2007) та ін.

Автори минулих років звертають увагу на прогрес розвитку рухових здібностей, але у певні роки, в різних класах, як у дівчат так і у хлопчиків, цей процес або інтенсифікується, або уповільнюється [5]. Сучасні автори пропонують враховувати під час занять сенситивні періоди розвитку всіх рухових здібностей [1, 4, 5, 7, 9]. І перші і другі наводили цифрові показники рівня розвитку рухових здібностей (фізичних якостей). Але ніхто з них не пропонує ефективну систему моніторингу основних рухових здібностей. У нашому дослідженні ми зробимо спробу ліквідувати цю прогалину.

Зв'язок з науковими програмами. Тема дослідження є складовою комплексної програми проблемної науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської

обласної ради з проблеми наукового обґрунтування фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Мета дослідження: визначити систему моніторингу рівня розвитку основних рухових здібностей учнів початкових класів та об'єктивні показники їх рівня фізичної підготовленості.

Завдання дослідження:

1. Визначити рівень фізичної підготовленості учнів 1-4 класів за допомогою рухових тестів, які визначають швидкість, силу, витривалість тощо.
2. Розробити матрицю моніторингу рівня розвитку основних рухових здібностей учнів.
3. Проаналізувати отримані результати.

Результати дослідження. Питання об'єктивного і всебічного контролю за станом здоров'я та рівнем фізичної підготовленості учнів неодноразово розглядалися в дослідженнях науковців. Але всі результати їх досліджень носили констатуючий характер. Більшість з них приходило до висновку, що виявлені показники не враховуються в сучасних програмах і визначення контрольних нормативів рівня фізичної підготовленості учнів не відповідають їх фізичним можливостям. Приймаючи контрольні нормативи в школах учителі орієнтуючись на вимоги програми не визначають причини незадовільного рівня фізичної підготовленості учнів. Не корегують зміст навчального матеріалу і методику проведення уроків фізичної культури. Однією з причин такого стану є відсутність системного моніторингу розвитку основних рухових здібностей учнів протягом усього циклу навчання в школі. В наших матеріалах ми будемо висвітлювати один з варіантів вирішення зазначеної проблеми в процесі фізичного виховання учнів початкової школи.

З метою визначення дійсного стану рівня розвитку основних рухових здібностей ми провели констатуюче дослідження із застосуванням загальновідомих і доступних тестів для учнів 1–4 класів. Для більш повного аналізу рівня фізичного розвитку учнів ми також пропонуємо дослідити і зміни таких важливих показників як зріст і вага (маса) тіла.

У дослідженні брало участь близько 2500 учнів шкіл м. Харкова і області 1–4 класів. Учням були запропоновані такі тести: біг 30 м (швидкість); стрибок у довжину з місця(швидкісно-силові здібності); нахил тулуба уперед в положенні сидячи (гнучкість); силові здібності – підтягування у висі (хлопчики) і підтягування у висі лежачи (дівчата), човниковий біг 4x9 м (спритність); 6-ти хвилинний біг (витривалість).

Таблиця 1. Показники фізичної підготовленості учнів 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів Харківської області (хлопці)

n=829	Зріст, см	Вага, кг	30 м, с	6-хв. біг, м	Гнучкість, см	Сила, рази	Човниковий біг, с	Стрибок з місця, см
1 клас (n=265)	122	24,3	7,08	373	4,5	6,7	14,9	110,6
2 клас (n=246)	128	27,4	6,69	496,5	6,8	3,1	14,0	122,4
3 клас (n=241)	133,4	30,6	6,4	830,4	5,8	3,1	12,8	131,9
4 клас (n=77)	135,0	31,6	6,3	969,5	5,95	6,2	11,4	144,1

Таблиця 2. Показники фізичної підготовленості учнів 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів Харківської області (дівчата)

n=745	Зріст, см	Вага, кг	30 м, с	6-хв. біг, м	Гнучкість, см	Сила, рази	Човниковий біг, с	Стрибок з місця, см
1 клас (n=232)	121,7	23,9	7,4	277,6	5,5	6,9	14,7	101,2
2 клас (n=198)	125,5	24,9	7,0	428,4	7,6	6,8	13,2	109,7
3 клас (n=222)	133,2	28,5	6,7	670,5	7,9	8,6	12,9	121,9
4 клас (n=93)	134,6	31,7	6,8	754,4	7,5	9,8	11,5	130,4

Отримані показники, починаючи з першого класу, учитель разом з учнем вносить у спеціальну таблицю фізичного розвитку дітей. Вона може бути складовою щоденника здоров'я кожного учня. В таблиці вказуються результати за кожен навчальний рік, а на графіках за допомогою графів відстежується динаміка фізичного розвитку та змін показників розвитку основних рухових здібностей. Приклади цієї таблиці та графіків ми наводимо нижче.

Тести	1 клас			2 клас			3 клас			4 клас		
	в	т	р	в	т	р	в	т	р	в	т	р
Назва показників												
Зріст												
Маса тіла (кг)												
Біг 30 м												
Стрибок у довжину з місця												
Нахил тулуба уперед												
Підтягування												
Човниковий біг 4x9												
6-ти хвилинний біг												

Як бачимо з таблиці показники виконання рухових тестів визначаються двічі на рік у вересні (В) і у травні (Т), різниця між цими показниками наводяться в колонці Р – різниця між двома показниками. Ці показники по кожному виду випробувань є підставою для створення відповідних графіків.

В якості приклада наведемо динаміку змін результатів у дівчат у стрибках у довжину з місця.

Аналіз наведених показників свідчить про незначні позитивні зрушення протягом навчального року від 3 см у першому класі 0,7 см у четвертому, але значні зрушення відбуваються в канікулярний період. Так між другим і третім класами результат покращився на 12,2 см. Це свідчить про те, що до кінця навчального року діти дещо втомлюються, а під час літніх канікул добре відпочивають і харчуються.

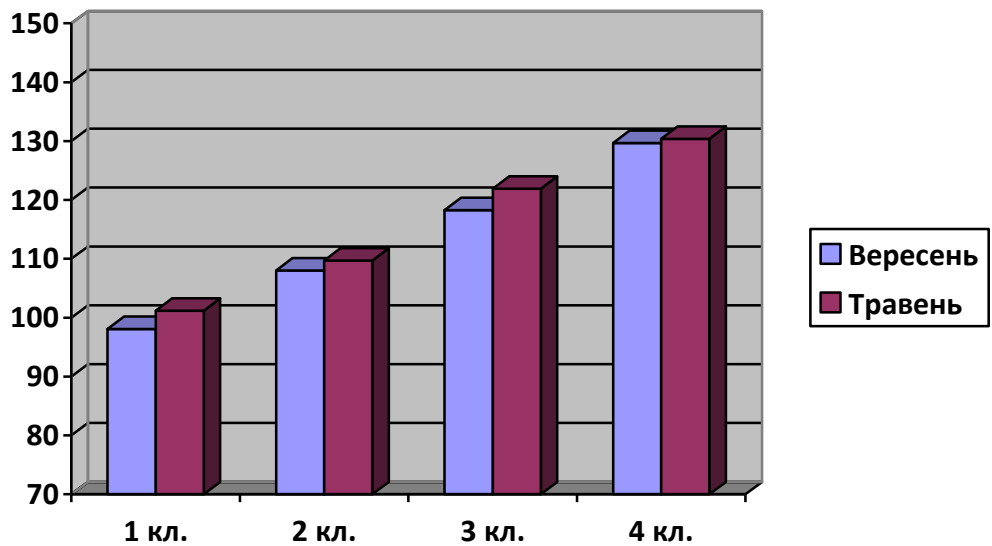

Рис. 1. Графік змін показників учениці N в розвитку швидкісно-силових здібностей.

Але це не є головним висновком нашого дослідження. Побудувавши відповідні графіки по кожному показнику учитель отримує об'єктивні відомості про стан фізичного розвитку кожного учня і, на цій основі може здійснювати диференційований підхід до учнів в процесі організації навчально-виховного процесу. К позитивним сторонам здійснення моніторингу розвитку основних рухових здібностей необхідно віднести те, що учень може самостійно оцінювати власні досягнення, співставляти їх з досягненнями інших учнів і координувати власну фізкультурну діяльність. Ознайомлення з показниками батьків також буде сприяти підвищенню вмотивованості кожного учня і їх залучення до процесу покращення фізичного розвитку дітей.

Висновки. Проведене дослідження свідчить про необхідність проведення моніторингу фізичного розвитку і фізичної підготовленості учнів початкових класів. Варіант моніторингу, що пропонується і система відстеження його результатів дозволить в цілому підвищити рівень навчально-виховного процесу на основі забезпечення диференційованого та індивідуального підходів.

Перспективою подальших досліджень є впровадження аналогічного моніторингу в основній і старшій школі, що дозволить відстежувати динаміку у фізичному розвитку та фізичної підготовленості учнів протягом 11 років навчання в школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арефьев В. Г. Теоретико-методичні засади диференціації розвивально-оздоровчих занять з фізичної культури учнів основної школи. Автореферат дис. докт. пед. наук. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 40 с.
2. Васьков Ю. В. Система впровадження тестів учителями фізичної культури для визначення навчальних досягнень учнів / Ю. В. Васьков // Теорія та методика фізичного виховання. – 2005. – № 3 (19). – С. 22–25.
3. Васьков Ю. В. Концептуальні основи удосконалення програм з фізичного виховання для загальноосвітніх шкіл / Ю. В. Васьков // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 2 (22). – С. 31–34.
4. Васьков Ю. В. Орієнтовні критерії оцінювання діяльності учнів на уроках фізичної культури / Ю. В. Васьков, І. М. Пашков // Теорія та практика фізичного виховання. – 2001. – № 2. – С. 2–12.
5. Волков Л. В. Методика виховання фізичних здібностей учнів / Л. В. Волков. – К.: Радянська школа, 1980. – 103 с.

6. Масляк І. П. Оптимізація процесу фізичного виховання школярів молодших класів / І. П. Масляк // Теорія та методика фізичного виховання учнів середніх класів. – 2006. – № 3 (23). – С. 5–9.
7. Марченко С. І. Особливості рухової підготовленості молодших школярів // Теорія та методика фізичного виховання / С. І. Марченко. – 2007. – № 5 (31). – С. 15–19.
8. Фізична культура в школі: навчальна програма для 1–4, 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. – К. : Літера ЛТД, 2013. – 352 с.
9. Шандригось В. Аналіз змісту програм з фізичної культури в загальноосвітніх школах та можливості їх удосконалення // Теорія та методика фізичного виховання / В. Шандригось. – 2004. – № 2. – С. 28–33.